

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Modersmålsundervisning för ökad läs- och skrivförmåga på sfi för elever med funktionsnedsättning

Skolform: sfi

Målgrupp: sfi-elever på studieväg 1 med somaliska som modersmål

Utvecklingsprojekt

Projektperiod:230201-230731

Linköpings kommun sfi

Karin Joelsson & Anna Skärnell

Kontaktperson:

Karin Joelsson

Specialpedagog

Centrum för vuxenutbildning i Linköping

karin.joelsson@utb.linkoping.se

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Bakgrund	4
Forskning och beprövade erfarenheter	5
Syfte.....	7
Mål.....	7
Genomförande	7
Analys och tolkning.....	12
Lärdomar och rekommendationer	12
Referenser.....	14
Bilaga 1.....	16
Bilaga 2.....	17
Bilaga 3.....	26

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Sammanfattning

Flerspråkighetsforskningen visar på att det mest gynnsamma för flerspråkiga individers språkutveckling är att samtliga språk utvecklas parallellt. Forskningen pekar också på att det är viktigt att använda modersmålet som en resurs i utbildningen. En grundlig inläring av en elevs förstaspråk bidrar till snabbare framsteg i lärandet av andraspråket. Inläringen av svenska som andraspråk underlättas om eleven samtidigt utvecklar sitt förstaspråk. Vuxna elever med eller utan funktionsnedsättningar som tidigare ej lärt sig läsa och skriva på sitt förstaspråk gynnas i sin andraspråkutveckling av att också lära sig läsa och skriva på sitt förstaspråk.

Projektets syfte är att undersöka hur läs- och skrivinläring på elevens förstaspråk påverkar utvecklingen av elevens andraspråk.

En somalisk modersmåls lärare anställdes och modersmålsundervisning med inriktning på läs- och skrivinläring har genomförts med 14 somalisktalande elever på studieväg 1 på sfi under fem månader.

Måluppfyllelsen för de deltagande eleverna i projektet ökade utifrån att elevernas ordförråd stärktes, deras grammatiska kompetens ökade samt att läs- och skrivförmågan utvecklades positivt. Modersmålsundervisningen bidrog också till att den digitala kompetensen stärktes hos eleverna vid sidan av en personlig utveckling.

Resultatet pekar på att läs- och skrivinläring för analfabeter bör ske på deras modersmål eller det språk som de är starkast på. En läs- och skrivinläring på elevens starkaste språk gynnar såväl språkutvecklingen som den personliga utvecklingen. Modersmålsundervisning i kombination med sfi förbättrar inläringen i svenska som andraspråk.

Projektet har genomförts med SIS- medel från Specialpedagogiska skolmyndigheten

Sökord: Modersmålsundervisning, flerspråkighet, vuxenutbildning, sfi

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Bakgrund

Analfabeter med läs- och skrivsvårigheter, och andra funktionsnedsättningar får en extra utmaning när de ska lära sig läsa och skriva på ett nytt språk. Vuxna som aldrig har deltagit i någon utbildning får ibland svårt att greppa läs- och skrivinläring på det nya språket som de ännu inte behärskar. Det är en fördel för dessa elever att få läs- och skrivinläring på det språk som de är starkast i. Idag finns det ingen lagstadgad modersmålsundervisning inom vuxenutbildningen, däremot förekommer ibland språkstöd eller studiehandledning på modersmål som syftar till stöd i språkutvecklingen i svenska som andraspråk.

Forskning inom flerspråkighet visar på att det mest gynnsamma för flerspråkiga individens språkutveckling är att samtliga språk utvecklas parallellt. Forskningen pekar också på att det är viktigt att använda modersmålet som en resurs i utbildningen. En grundlig inläring av en elevs förstaspråk bidrar till snabbare framsteg i lärandet av andraspråket. Inläringen av svenska som andraspråk underlättas om eleven samtidigt utvecklar sitt förstaspråk. Vuxna individer med funktionsnedsättningar som tidigare ej lärt sig läsa och skriva på sitt förstaspråk gynnas i sin andraspråksutveckling av att också lära sig läsa och skriva på sitt förstaspråk. Då gynnas även läs- och skrivutvecklingen på svenska vilket också leder till en ökad måluppfyllelse på sfi.

När det gäller de elever som deltagit i studien så har endast en elev en dokumenterad funktionsnedsättning i form av en hörselnedsättning, övriga elever har utifrån lärares och våra egna observationer olika utmaningar såsom exempelvis koncentrationssvårigheter och långsam inläringstakt. Gemensamt för eleverna som deltar i projektet är dock att deras undervisande lärare på sfi har observerat att läs- och skrivinläringen går långsamt. Det finns också de elever i gruppen som lärare inte riktigt vet varför de ej klarat av att nå betygskriterierna för delkurs 1b på sfi. Några av eleverna som deltar har också haft personliga omständigheter som hindrat dem från inläring (exempelvis egen sjukdom eller barns sjukdom). Elevgruppen är således heterogen bland annat med tanke på de utmaningar som de ställs inför i inläringssituationer.

Under studier på Linköpings universitet 2021-2022 i kursen "Flerspråkighet i kombination med läs- och skrivsvårigheter" fick vi kunskap om hur viktigt det är att använda elevens hela språkliga resurs i undervisningen. I svenska som andraspråksforskningen talar man ofta om att använda modersmålet som en resurs i undervisningen. På grundskolan och gymnasiet finns modersmålsundervisning men inom Komvux saknas den. Det finns begränsade delar som

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

studiehandledning men inga möjligheter ges för elever att lära sig läsa och skriva på det språk där eleven är starkast, oftast modersmålet.

I vårt arbete på en central enhet för vuxenutbildning i Linköpings kommun möter vi som specialpedagoger lärare, elever och rektorer från sfi. Genom dessa samtal har vi sett ett behov av att utveckla våra stödinsatser för elever på sfi som ej lär sig läsa och skriva. Projektets målgrupp har svårt att komma vidare i studier och ut på arbetsmarknaden. Det leder till ett utanförskap i samhället och svårigheter till egen försörjning. I Linköping blir eleverna avstängda från sfi-utbildningen om de inte gör tillräcklig progression under en bestämd tid. Förutom att eleverna får svårt att klara målen för sfi-utbildningen så har de också svårt att få ett arbete då de har bristande språkkunskaper. Trots att eleverna har haft tillgång till språkstödjare, stöd från lärare och speciallärare så utvecklas inte läs- och skrivförmågan ibland, vilket gör att de får ett avbrott i utbildningen genom rektorsbeslut där orsaken till avbrott kallas "bristande progression". Eleverna har då ofta en lång och brokig studiebakgrund bakom sig inom sfi. Efter ett rektorsbeslut om avbrott kan eleven på nytt göra en ansökan efter sex månaders karens (uppehåll av studier) till sfi. En del av dessa elever klarar fortfarande inte av att uppnå målen för sfi-kursen när de försöker igen.

När det gäller språkutvecklingen så är talet det primära. Att lära sig läsa och skriva kommer först efter att talet har etablerats. För de elever som kommer till Sverige som är analfabeter blir det en dubbel utmaning att lära sig läsa och skriva på det nya andraspråket som de fortfarande håller på att lära sig använda muntligt. Att dessutom ha en funktionsnedsättning kan försvåra inlärningssituationen ytterligare. Om dessa elever istället skulle få lära sig att läsa och skriva på det starkaste språket parallellt med att de lär sig läsa och skriva på det nya språket så har de större chans att lyckas.

Vi är två specialpedagoger som har drivit projektet tillsammans med rektor för sfi, studieväg 1. En somalisk modersmållärare anställdes och modersmålläraren har genomfört modersmålsundervisning med inriktning på läs- och skrivinlärning. Eleverna har under den aktuella projektiden deltagit i studier på sfi parallellt med modersmålsundervisningen.

Forskning och beprövade erfarenheter

I olika forskningsstudier, bland annat Cummins (2018), så visar resultat på att elever som får läs- och skrivundervisning på och i sitt starkaste språk, modersmålet, även utvecklar sin läs- och skrivförmåga på andraspråket. Många forskare är överens om att använda flerspråkiga elevers samtliga språkliga resurser i undervisningen gynnar elevernas språk- och kunskapsutveckling. Första

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

språket kan användas som en värdefull resurs i elevens fortsatta språkutveckling och kunskapsinhämtning (Cummins 2018, García 2009). Detta resonemang stöds av en konstruktivistisk kunskapssyn där grundtanken är att människor använder sig av de förkunskaper och redskap som de redan har på sitt starkaste språk vid inläring av ett nytt språk. Forskning tyder också på att olika språk är beroende av varandra vilket är ett starkt argument för att modersmålsundervisning ska förekomma (Cummins 1979).

Salameh (et al. 2018) redogör i sitt kapitel om flerspråkig utveckling hur flerspråkiga distribuerar sitt ordförråd över flera språk och författarna poängterar hur viktig det är att se den flerspråkiga förmågan som en sammansatt och komplex förmåga. Exempelvis kan vissa ord och begrepp finnas på ett språk men inte på ett annat. Det finns många faktorer som påverkar den flerspråkiga utvecklingen såsom exponering av språk, språkens status, språklig socialisation samt yttre faktorer för att nämna några. Vidare lyfter författarna (Salameh et. al. 2018) fram att det inom forskarvärlden finns en enighet om modersmålets betydelse i den flerspråkiga utvecklingen och de hänvisar till flera större projekt som har genomförts i USA och Europa som pekar på skolframgångar då modersmålsundervisning har använts i skolan.

Ett stort lexikon, ordförråd, är viktigt för att nå skolframgångar men det är också viktigt att ha en lexikal organisation (Salameh et. al. 2018). Med den lexikala organisationen avses i detta sammanhang att förståelsen för ord och begrepp fördjupas och att en över-, under- och sidoordning skapas. En så kallad paradigmatiserande förmåga blir viktig att ha för att få en ökad förståelse för ord- och begreppsanvändning i såväl tal som skrift. En flerspråkig inlärare har också nytta av de språkliga kunskaper som hen har i sitt förstaspråk. Kunskaper av ett språkligt system kan nyttjas för att lära in ett nytt. Det gäller både vid inläring av språkliga strukturer och utökande av ordförråd och fenomenet kallas bootstrapping (Armon-Lotem, 2010).

Ordförrådet är viktigt för läsförståelsen och en elev med svenska som andraspråk som ska lära sig läsa samtidigt som ordförrådet byggs upp ställs inför flera utmaningar såsom att bland annat lära sig behärska det nya språkets fonologiska och grammatiska system. Ibland behövs också ett helt nytt skriftsystem läras in. Det är också viktigt att nå en bredd och djup gällande ordförrådet inte minst för att nå en ämnesförståelse (Schoonen & Verhallen, 2008). Att både lära sig ett nytt språkligt system och samtidigt som inläringen av det språket sker på ett nytt språk är en utmanande och krävande process som tar tid. Thomas och Collier (1997) lyfter fram i sin forskning kring ett framgångsrikt tvåspråkigt

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

utbildningsprogram i USA att det behövs minst fyra år för elever att nå samma resultat i skolan som för engelskspråkiga elever.

Axelsson (2013) skriver om hur en sociokulturellt stödjande miljö är centralt i utbildningen av flerspråkiga elever. Det innebär sociala och kulturella processer i både skola och vardagsliv såväl som i det omgivande samhället. Vidare handlar detta bland annat om hur individen svarar känslomässigt på skolan, det vill säga hur självkänslan utvecklas, hur ängslan och frustration bemöts. Individens egna självbild och upplevelse kring vad som är möjligt i skolan såväl som i samhället blir viktig i undervisningssituationen.

I artikeln *Modersmålsundervisning, läsförståelse och betyg* skriver Ganuza och Hedman (2018) om hur modersmålsundervisning på somaliska påverkar elevers läsförståelse och skolresultat positivt. Författarna betonar också att läs- och skrivinlärning för flerspråkiga barn blir som mest effektiv om den görs på det språk eleven är starkast i. Resultatet i studien påvisar också att de elever som deltog i modersmålsundervisning utvecklade sin läsförmåga på somaliska mer än de somalisktalande elever som inte deltog. Vidare visade studien också att det var antal år som eleverna deltog i modersmålsundervisningen som var avgörande för hur väl de utvecklade sin läsförståelse och inte elevernas ålder, när de anlät till Sverige eller hur språkanvändningen var i Sverige. Ganuza och Hedmans studie stödjer också den så kallade *interdependenshypotesen* som innebär att utvecklande av förmågor i ett språk med största sannolik gynnar den språkliga utvecklingen i ett annat språk.

Syfte

Projektets syfte är att undersöka hur läs- och skrivinlärning på elevens förstaspråk påverkar utvecklingen av elevens andraspråk.

Mål

- Ökad måluppfyllelse på sfi på studieväg 1.
- Läs- och skrivförmågan i svenska som andraspråk ska öka för eleverna som deltar i modersmålsundervisningen.
- Få till nya pedagogiska arbetssätt där modersmålsundervisningen används som en resurs för att utveckla läs- och skrivförmågan för vuxna elever med funktionsnedsättning.

Genomförande

Det var svårt att hitta en behörig modersmåls lärare i somaliska inför projektet. Genom kontakter anställdes en obehörig lärare som hade påbörjat

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

lärarutbildningen men inte var klar. Läraren hade erfarenhet av undervisning, läs- och skrivinlärning på somaliska.

Information kring projektet gavs både på somaliska och svenska till elever på studieväg 1b samt till lärare på sfi. Lärare på sfi tillsammans med rektor på sfi valde sedan ut 14 elever som visat intresse för att delta i undervisningen. Samtliga var somaliska kvinnor som var analfabeter och läst på sfi i flera omgångar utan att komma vidare. Eleverna gick på studieväg 1b.

Vi började med intervjuer (se bilaga 1) och lästester (se bilaga 2) för eleverna. Intervjuerna genomfördes tillsammans med modersmålläraren på somaliska där modersmålläraren översatte. Intervjuerna använde vi för att veta vilka behov eleverna har i undervisningen samt för att ta del av elevernas upplevelser av undervisningen och vilka utmaningar de upplevde i undervisningssituationen. Lästesterna genomfördes på svenska men modersmålläraren var med vid genomförandet och översatte våra instruktioner men inga ord eller begrepp som fanns med i lästestet översattes. Lästester använde vi för att kunna mäta utvecklingen av elevernas ordförråd. Intervjuerna och lästesterna användes också för att se hur undervisningen skulle planeras och genomföras. Samma lästest genomfördes i slutet av projektet och eleverna intervjuades också vid projektets slut (se bilaga 3). Syftet med de avslutande intervjuerna var att få ta del av elevernas upplevelser kring hur de eventuellt hade utvecklat sina språkliga förmågor. Vi valde att ha de avslutande frågorna mer öppna för att kunna fånga upp andra eventuella framgångar eller hinder i ett vidare perspektiv.

Undervisningen i somaliska genomfördes fyra dagar i veckan. En del läste modersmålsundervisningen på förmiddagen och en del på eftermiddagen beroende på vilken tid deras sfi-undervisning låg. Närvaron var varierande hos deltagarna.

Vi hade fyra handledningstillfällen med modersmålläraren samt informella samtal med undervisande sfi-lärare. Utöver dessa handledningstillfällen besökte vi undervisningen och hade kontinuerlig kontakt med sfi-rektorn samt modersmålläraren.

De inledande intervjuerna gav lite bakgrundsinformation kring eleverna. Deltagarna har varit i Sverige mellan 3-10 år och de har läst på sfi mellan 2-5 år. Den äldsta eleven var 61 år och den yngsta 28 år, medelåldern var runt 40 år. Ingen av eleverna hade haft något arbete sedan de kom till Sverige utan de flesta hade varit föräldralediga och några få hade haft praktik. Tio av kvinnorna var ensamstående med barn i åldrarna 2-30 år. I genomsnitt hade kvinnorna 4,9 barn/kvinna som kan jämföras med 1,5/kvinna i Sverige. (SCB, 2023).

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Övervägande delen av deltagarna upplevde att de hade god hälsa men ett par elever hade smärtor på grund av olyckor eller sjukdomar.

Innan de kom till Sverige hade fem elever varit hemmafruar. De andra kvinnorna hade arbetat med försäljning, i affärer samt med städning. Enbart tre elever hade gått ett par år i skolan i sitt hemland. Deras strategier när de inte förstod något språkligt var att fråga sina lärare eller familj om hjälp. Överlag saknade eleverna studiestrategier i form av studieteknik, planering och struktur. Eleverna använde sitt minne för att komma ihåg olika saker. Den digitala kompetensen visade sig vara låg och de hade övervägande använt dator eller ipad till skolarbete. Fyra elever visste hur de kunde "googla" på mobilen eller datorn.

Samtliga elever tyckte att de var bäst på hörförståelse, att förstå svenska ord och de flesta hade svårast för läsförståelse och skrivning. Några få exponerades för det svenska språket utanför skolan, men de flesta använde bara svenska i skolan och vid skolarbetet.

Alla elever var mycket nöjda med sina studier och tyckte om att gå till skolan. I framtiden ville eleverna arbeta i förskola eller som städerska, enbart fyra av eleverna ville utbilda sig vidare.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Resultat tester och intervjuer

De avslutande ordtesterna (se bil 2) visar att elever har utvecklat sitt ordförråd på svenska. I tabellen nedan redovisas resultat, antal poäng av åtta elever som genomförde ordtestet i början av modersmålsundervisningsperioden i februari/mars och i slutet av perioden i juni.

Tabell 1 Resultat ordtest "Skolordförråd steg"

Resultat "Skolordförråd steg 1 " genomfört 230301 maxpoäng 40p	Resultat "Skolordförråd steg 1 " genomfört 230619 maxpoäng 40p
29	35
17	27
19	24
25	39
24	35
26	29
19	31
26	29

Ordtest och intervjuer genomfördes vid två tillfällen i början av modersmålsundervisningen (i feb och i mars) och vid två tillfällen i slutet av modersmålsundervisningen (i juni). Vid våra testtillfällen i juni var flera elever frånvarande. I resultatet av ordtestet har vi valt att ta med de elever där vi har resultat både från starten av modersmålsundervisningen samt slutet av undersökningsperioden.

I de avslutande 10 intervjuerna visade det sig att samtliga elever har utvecklat sin digitala kompetens. Det var flera elever som lyfte att de nu kunde översätta ord från somaliska till svenska via google translate, eftersom de nu lärt sig skriva lite på sitt modersmål. Intervjuerna visade också att eleverna haft nytta av modersmålslärares i sfi-undervisningen. De kunde fråga modersmålslärares om sånt de inte förstod i svenskundervisningen. Modersmålslärares kunde också

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

tydliggöra skillnader mellan somaliska och svenska exempelvis gällande bokstäver, uttal och vokaler. Att kunna fråga och få förklarad vissa grammatiska begrepp och uppgifter på sitt modersmål tyckte eleverna hade varit en stor tillgång.

Eleverna upplever alla att de blivit bättre på grammatik samt utvecklat sin läsförmåga. Tidigare hade eleverna beskrivit att de behärskade avkodning men att läsförståelsen saknades. Nu var deras upplevelse att de förstod mer vad de läste. Eleverna beskrev också att de nu kunde ta del av skriftlig samhällsinformation som var översatt till somaliska. När de förstod somalisk grammatik i modersmålsundervisningen kunde de jämföra med den grammatik som läraren undervisat om i svenskundervisningen och på så vis utvecklades deras grammatiska förståelse.

Flera av eleverna kunde skriva samt förstå enklare meddelanden till och från skolan/myndigheter, det bidrog till en ökad känsla av självständighet och ökat självförtroende. Eleverna beskrev också att de nu kunde kommunicera via skrift med vänner och släkt i hemlandet på sitt modersmål.

Ett annat resultat vi såg var att eleverna fått en ökad tro till sin egen förmåga, de ansåg sig ha bättre förutsättningar att lära sig svenska och komma ut i samhället, motivationen för studier ökade. Eleverna beskrev att de nu hade en känsla av att "de kan".

Ett hinder för att delta i modersmålsundervisningen som flera elever lyfte var att de var tvungna att gå på många möten, ta hand om sjuka barn samt att göra besök inom vården. De flesta kvinnorna har många barn och är ensamstående föräldrar.

Samtliga elever var eniga om att de hade velat fortsätta med modersmålsundervisningen på somaliska. De upplevde också att projekttiden varit för kort för dem för att nå tillfredsställande resultat.

Måluppfyllelsen på sfi ökade utifrån att elevernas ordförråd stärktes, deras grammatiska kompetens ökade samt att läs- och skrivförmågan utvecklades positivt.

Modersmålsundervisningen bidrog också till att den digitala kompetensen stärktes hos eleverna. Helt klart är modersmålsundervisningen ett framgångsrikt pedagogiskt arbetssätt som gynnar såväl en språklig som personlig utveckling.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Analys och tolkning

I och med en ökad kommunikation utan språkliga hinder då eleverna kunde uttrycka frågor, funderingar kring undervisningen på sitt modersmål, så skedde en snabbare inläring av andraspråket. Eleverna poängterade att abstrakta områden som grammatik var något som de nu förstod bättre. En ökad förståelse för själva inläringssituationen och för vad som avses att lära in ger en högre motivation hos eleven. Undervisningen upplevs som mer lustfylld och meningsfull. Ett ökat självförtroende och en upplevelse av att bli mer självständig för på sikt med sig att eleverna kan komma ut snabbare på arbetsmarknaden och bli mer integrerade i samhället.

Efter analys av testerna och samtal med modersmåls läraren kunde vi se att elever med hög närvaro under modersmålsundervisningen utvecklat sitt ordförråd på svenska mer. Hög närvaro är således önskvärt och ett fortsatt arbete vore att undanröja hinder för närvaro på sfi. Att arbeta mer med hur skola och undervisning fungerar och lära eleverna strategier för lärande och att lyckas med sina studier vore gynnsamt. Ett successivt samarbete mellan skola och arbetsmarknad vore önskvärt. Majoriteten av eleverna vill ut i arbete och är inte primärt intresserade av studier eller att studera vidare.

Att lyckas med att lära sig ett nytt språk är en tidskrävande och utmanande process som tar olika tid för olika individer. För att lyckas så behövs också rätt förutsättningar ges. Projektet visar att användandet av modersmålsundervisning vid läs- och skrivinläring är en gynnsam metod såväl ur en tidsaspekt som för individens egen vinning. Den språkliga utvecklingen och den personliga utvecklingen gynnas. Vid en systematisk användning av modersmålsundervisning i vuxenutbildningen på sfi finns goda möjligheter till en snabbare integrering i samhället och en snabbare etablering på arbetsmarknaden för elever med svenska som ett andraspråk.

Lärdomar och rekommendationer

Sfi är en undervisningsform där elevgruppen är föränderlig och kontinuitet i undervisningen är en stor utmaning. Modersmålsundervisningsgruppen som startade i februari 2023 och som bestod av 14 elever ändrades vid några tillfällen. Exempel på förändringar var att elever hoppade av sfi-utbildningen på grund av arbete eller att eleven blev avbrottad från undervisningen genom rektorsbeslut gällande bristande progression. Andra hinder för närvaro var att elever var hemma på grund av sjukdom eller vård av barn. Den grupp som deltog i

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

modersmålsundervisningen skulle från början ha kunnat gjorts större då vi vet att många elever hoppar av sfi-undervisningen eller blir hindrade av att delta utifrån personliga omständigheter. Eleverna som deltog i modersmålsundervisningen var alla från studieväg 1b men själva b-kursen var på skolan indelad i fyra olika delar. Då modersmålsundervisningen skulle ske när eleverna inte hade sin sfi-undervisning så blev det så att en del elever gick på förmiddagen och en del gick på eftermiddagen utifrån vilken delgrupp som de tillhörde i sfi-undervisningen. På skolan tog det ett tag innan organisationen var satt så att modersmålsundervisning och sfi-undervisning kunde ske för alla de tilltänkta eleverna. Det är viktigt att organisationen av undervisningen är genomtänkt från början.

Vid genomförande av tester och intervjuer på skolan var det vid flera tillfällen svårt att få tag i eleverna trots att vi hade bokat tid och datum långt i förväg med modersmåls läraren. Bristande kommunikation mellan lärare på skolan och även andra omständigheter såsom behov av barnomsorg är exempel på varför eleverna inte var närvarande i skolan.

Alla tillfrågade elever ville delta i modersmålsundervisning och det blev också många fler som ville delta än de som först var tilltänkta. Men skolan beslutade att antalet deltagare skulle begränsas till de elever som gick delkurs 1b. Vårt projekt visar att det finns ett stort behov bland vuxna elever att få möjlighet till modersmålsundervisning.

Att hitta rätt person gällande modersmåls lärare visade sig vara en tidskrävande och svår uppgift. Det var svårt att hitta någon med rätt kompetens och erfarenhet och som var villig att anställas under 6 månader. Den faktiska undervisningsperioden, gällande modersmålsundervisningen, blev också då något kortare än vad vi först räknat med.

Att utveckla språk tar tid såväl det nya språket som att utveckla läs- och skrivförmågan på sitt modersmål. Precis som eleverna berättar i den avslutande intervjun så tänker vi att det behövs längre tid för att utveckla läs- och skrivförmågan mer tillfredsställande. Läs- och skrivinlärning för analfabeter bör ske på deras modersmål eller på det språk som de är starkast på. Modersmålsundervisning i kombination med sfi förbättrar inlärningen i svenska för elever i studieväg 1. Vår rekommendation är att det bör användas mer i studier inom sfi.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Referenser

Armon-Lotem, S (2010) Instructive bilingualism: Can bilingual children with specific language impairment rely on one language in learning a second one? *Applied Psycholinguistics* 31(2), 253–261.

Axelsson, M (2013) Flerspråkighet och lärande. I: Hyltenstam, K & Lindberg (red), *I Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. s 547-573.

Cummins, Jim (1979). Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question, and some other matters. *Working Papers on Bilingualism*, 19, s. 121-129.

Cummins, Jim (2018). Urban multilingualism and educational achievement: Identifying and implementing evidence-based strategies for school improvement. I: Van Avermaet, Piet, Slembrouck, Stef, Van Gorp, Koen, Sierens, Sven & Maryn, Katrijn (red.). *The multilingual edge of education* (s. 67-90). London: Palgrave Macmillian.

García, Ofelia (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Ganuza, N & Hedman, C.(2018) *Modersmålsundervisning, läsförståelse och betyg*. Hämtad 20230816 från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1218268/FULLTEXT01.pdf>

Salameh, EK, Nettelblatt, U, Zetterholm, E & Andersson, K (2018) Flerspråkig utveckling. I: Salameh, EK & Nettelblatt, U (red) *Flerspråkighet – utveckling och svårigheter. Språkutveckling och språkstörning hos barn*. Lund: Studentlitteratur

SCB (Statistiska centralbyrån) Hämtad 20230814 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/antal-barn-per-kvinna-efter-fodelse-land-samt-framskrivning/>

Schoonen, R. & Verhallen, M. (2008). The assessment of deep word knowledge in young first and second language learners. *Language Testing*, 25, 211-36.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Thomas, W. & Collier, V. (1997). *School Effectiveness for Language Minority Students*. National Clearinghouse for Bilingual Education.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Bilaga 1

Intervjufrågor

datum:

namn:

Hur länge har du läst på sfi? När kom du till Sverige?

Digital kompetens, sms, e-mail osv

Tidigare erfarenheter/sysselsättning/undervisning innan du kom till Sverige?

Hur skulle du vilja beskriva dina kunskaper i svenska när du tänker på: tala, läsa, skriva och höra?

-Styrkor och utmaningar i inlärningsituationer?

-Planering (Hur gör du för att minnas?)

Hur ofta, hur mycket exponeras du för svenska? Hur använder du svenska? Vad gör du då? (Använder svenska) -Om svenska inte används utanför skolan, varför?

Familj, barnens ålder?

Hälsa eller andra hinder för studier

Motivation till studier

Tankar om utbildning

Fråga om elevens framtida mål

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Bilaga 2

BEDÖMNING AV SKOLORDFÖRRÅD

NAMN _____

ÅRSKURS _____ SKOLA _____ DATUM _____

SKOLORD	LÄSEBOK	SO/NO	MA	ALLA
/10	/10	/10	/10	/40

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

INLEDNING

Detta är ett bedömningsmaterial för skolordförråd på svenska som prövades ut under åren 2009–2012 inom ramen för ett skolprojekt i Helsingborg och Landskrona. Den språkliga delen av projektet drevs främst av specialpedagogerna Carina Olsson, Susanne Hindemith Herbing och Eva Matson i samarbete med leg logoped Eva-Kristina Salameh. Under projektets sista år tillkom specialpedagogerna Susanne Lundgren och Eva-Lotte Wissman.

Denna typ av bedömning kan jämföras med ett grovmaskigt nät när man tidigt försöker fånga in de barn som uppvisar problem med att tillägna sig svenska, inte minst ett skolordförråd. Tanken är att resultatet ska kunna ingå i den typ av underlag, som behövs för att avgöra vilka barn som behöver utredas vidare med tanke på eventuella extra insatser. Materialet bedömer framförallt skolordförrådet i form av allmänna skolord, ord i läroböcker för läsning och i svenska för högre årskurser, i matematik samt i SO och NO.

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

SKOLORDFÖRRÅDSTEST STEG 1

Bedömningsmaterialet på steg 1 är uppdelat på fyra delar med 10 ord i varje del, sammanlagt 40 ord. Orden kommer från en genomgång av ett stort antal läseböcker samt läroböcker i matematik, SO/NO samt ett mer allmänt skolordförråd, och de är fördelade på olika ordklasser. Hela bedömningen behöver inte göras vid samma tillfälle utan kan delas upp ämnesvis.

Materialet kan användas individuellt eller i grupp. Eleverna ska kryssa för den bild som de tycker motsvarar det ord som står bredvid. Om de inte är helt läskunniga kan pedagogisk personal läsa upp orden efterhand, och sen låta eleverna kryssa över den bild som de tycker passar. Var uppmärksam på att eleverna inte tittar på varandra när de ska markera en bild. Denna bedömning kan givetvis också genomföras individuellt.

INSTRUKTIONER TILL ELEVER SOM INTE LÄSER SJÄLVA

När materialet delats ut och ligger framför eleven/eleverna säger pedagogen:

På era papper finns 10 ord per sida och det finns 3 bilder efter varje ord. Jag läser upp ett ord i taget och ni ska sätta ett kryss över den bild ni tror jag menar.

Om det behövs, kan pedagogen rita en banan, ett äpple och ett päron på tavlan utan att benämna frukterna. Därefter skriver pedagogen ordet "äpple" bredvid och läser vid behov upp det. Sedan kryssas bilden med äpplet över för att demonstrera hur eleven ska göra.

BLANKETTER OCH MANUAL KAN LADDAS NER FRÅN

www.landskrona.se/invanare/forskola-utbildning/

SAMT

www.sprakenshus.se/material

1. stryka under			
2. oordning			
3. ringa in			

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

4. båda			
5. olika			
6. arbeta			
7. underst			
8. bibliotek			
9. överskrift			
10. mellan			

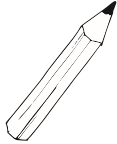

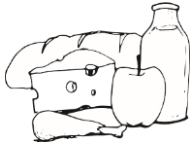

LÄSEBOK

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

1. kuvert			
2. möbler			
3. vuxen			
4. marknad			
5. kalas			
6. släss			

SO/NO

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

7. knuffa			
8. klättra			
9. skräp			
10. kasta			
1. människa			
2. kall			

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

3. stad			
4. gräva			
5. jaga			
6. strand			
7. regnig			
8. odla			
9. moln			

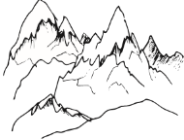
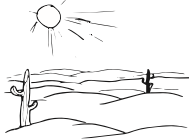

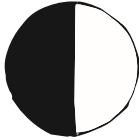
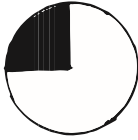

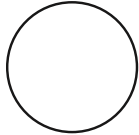
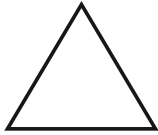

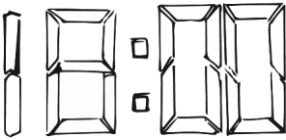

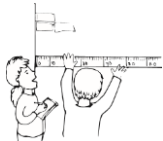
MATEMATIK

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

10. berg			
1. halv			
2. likhetstecken			
3. rektangel			
4. visare			
5. mäta			

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

6. räkna ut			
7. flest			
8. hälften			
9. lika många			
10. yngst			

Med bidrag från

Specialpedagogiska
skolmyndigheten

Datum: 2023-08-22

Bilaga 3

Intervjufrågor elever efter genomförd modersmålsundervisning

Tankar om modersmålsundervisningen

- Hur har du upplevt modersmålsundervisningen?
- Vad har utbildningen betytt för dig? Hur har den påverkat ditt liv?
- Vad har du lärt dig? Har du utvecklat några av dina förmågor på modersmålet (läsa, tala, skriva, höra och förstå)?
- Har det funnits några hinder för dig att delta i undervisningen?
- utmaningar

Tankar om sfi-undervisningen

- Kan du se någon positiv utveckling av dina förmågor gällande att tala, läsa, skriva och höra svenska utifrån det som du har tränat i modersmålsundervisningen, isåfall vad?
- Utveckling av digital kompetens
- Styrkor och utmaningar i inlärningssituationen
 - Upplevelse av förmågorna läsa, tala, skriva och höra och förstå svenska
 - Planering
 - Strategier för att minnas, ta reda på det man inte förstår
 - Motivation
 - Tankar om utbildning/arbete/framtid